

Зюкова М.М. к.е.н., доцент

Полтавський національний технічний університет ім. Ю.Кондратюка (м. Полтава, Україна)

Вороніна В.Л. к.е.н.

ВНЗ Укоопспілки Полтавський університет економіки і торгівлі (м. Полтава, Україна)

Сіроштан І.О. студентка

Полтавський національний технічний університет ім. Ю.Кондратюка (м. Полтава, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

В процесі господарської діяльності підприємства використовують запаси, які є важливою і значною частиною майна підприємства.

Питання сутності, визнання, оцінки та класифікації запасів досліджено у працях багатьох вчених-економістів: Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, В.І. Єфіменко, В.М. Жука, Г.Г. Кірейцева, В.М. Костюченко, М.В. Кужельного, В.В. Сопко, Л.К. Сука, Н.В. Ткаченко, М.Г. Чумаченко та інших.

У науковій та навчальній літературі вживаються різні терміни, які ототожнюються із запасами, такі як матеріальні ресурси, виробничі ресурси, виробничі запаси.

Основними нормативно-правовими документами, які визначають засади організації та ведення обліку виробничих запасів є наступні. П(С)БО 9 «Запаси» від 20.10.1999 р. № 246, який визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси й розкриття її у фінансовій звітності [1]. П(С)БО 16 «Витрати» від 31.12.1999 р. № 318, яке визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності [2]. Наказ Міністерства статистики України «Про затвердження типових первинних документів з обліку сировини і матеріалів» від 21.06.1996 р. № 193, який визначає перелік та форму типових первинних документів, які можуть використовуватися підприємствами при обліку сировини та матеріалів [3]. План рахунків бухгалтерського обліку активів, зобов'язань, капіталу і господарських операцій підприємств та організацій та Інструкція про його застосування від 30.11.1999, №291, які визначають рахунки для обліку виробничих запасів та порядок їх застосування [4]. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей» від 22.01.1996 р. № 116, який визначає механізм визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей та інші [5].

П(С)БО 9 «Запаси» визначено запаси як активи, які: утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [1]. Отже, запаси є одним з видів активів підприємства, які утримуються підприємством або з метою споживання в процесі діяльності або продажу.

П(С)БО 9 «Запаси» не наводиться визначення «виробничих запасів», хоча у складі запасів виділяють сировину, матеріали і допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, які призначені для виготовлення продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва і адміністративних потреб.

Запаси класифікуються за різними ознаками в зв'язку з потребою отримати точної і достовірної інформації. Склад запасів для цілей бухгалтерського обліку визначено п. 6 П(С)БО 9 «Запаси». Одиницею обліку запасів є їх найменування або однорідна група (вид).

Оцінка запасів здійснюється на всіх етапах їх руху: при надходженні, відпуску запасів у виробництво, з виробництва, продаж та іншому вибутті та на дату балансу.

Придбані (отримані) або вироблені запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, порядок формування якої залежить від способу надходження запасів на підприємство (придання за плату, виготовлення власними силами підприємства, внесення до

статутного капіталу підприємства, одержання підприємством безоплатно, придбання у результаті обміну на подібні запаси, придбані в обмін на неподібні запаси).

Найчастіше запаси надходять на підприємства шляхом їх придбання за плату. Первісною вартістю запасів, що придбані за плату, є собівартість запасів, яка складається з таких фактичних витрат: суми, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству/установі; транспортно-заготівельні витрати (затрати на заготівлю запасів, оплата тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати зі страхування ризиків транспортування запасів), інші витрати, які безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях. До таких витрат, зокрема, належать прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати підприємства/установи на доопрацювання і підвищення якісно технічних характеристик запасів [1].

У разі, якщо на момент оприбуткування запасів неможливо достовірно визначити їх первісну вартість, такі запаси можуть оцінюватися та відображатися за справедливою вартістю з наступним коригуванням до первісної вартості [1].

Первісною вартістю запасів, що виготовляються власними силами підприємства, визнається їхня виробнича собівартість, яка визначається за ПСБО 16 "Витрати".

При відпуску запасів у виробництво, з виробництва, продаж та іншому вибутті оцінка їх здійснюється за одним з таких методів: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу. При цьому, для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання, застосовується тільки один із наведених методів.

При виборі варіанта оцінки запасів при їх вибутті враховують такі фактори, як рівень інфляції, умови реалізації, фінансовий стан підприємства тощо.

Таким чином, для здійснення господарської діяльності підприємство використовує запаси, які становлять значну частину його майна. Оцінка запасів на всіх етапах їх руху є одним з ключових аспектів їх обліку, маючи значний вплив собівартість продукції, робіт та послуг, забезпечуючи оперативність та достовірність інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності, на основі якої приймаються управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси": Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати": Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>

3. Про затвердження типових первинних документів з обліку сировини і матеріалів: Наказ Міністерства статистики України від 21.06.1996 р. № 193, із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://zakon.help/law/193/-](https://zakon.help/law/193/)

4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 21 грудня 1999 р. № 893/4186 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

5. Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей" Постанова від 22.01.1996 р. № 116 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF>